

Joan de Sagarra, cronista de Barcelona, recorda la Barcelona del 'boom' llatinoamericà, la de Gabriel García Márquez i Mario Vargas Llosa, premis Nobel de literatura.

“Barcelona també és la del ‘boom’ llatinoamericà”

Barcelona és la seu del *boom* de la narrativa llatinoamericana. Ho va ser per la presència, a la ciutat, entre el 1969 i el 1975, de la colla més nombrosa d'escriptors del moviment, entre els quals hi havia Gabriel García Márquez i Mario Vargas Llosa, futurs premis Nobel de literatura, i també perquè hi havia les principals plataformes, com l'agent literària Carme Balcells i l'editorial Seix & Barral de Carlos Barral, la que el 1963 dóna el premi Biblioteca Breve a la primera novel·la de Vargas Llosa, *La ciudad y los perros*.

El *boom* coincideix amb l'aparició de la *Gauche Divine*. Tots dos fenòmens anaven interrelacionats en molts aspectes, tant personals com professionals. El periodista Joan de Sagarra (París, 1938), col·laborador de *La Vanguardia*, era el cronista “oficial” de la *Gauche Divine*, i l'inventor del nom. Publicava els seus articles al *Tele/Expres* de Manuel Ibáñez Escofet, director del diari de tarda, del 1968 al 1975.

—Hauríem de recordar aquella Barcelona de la *Gauche Divine* i la dels dos futurs premis Nobel que llavors hi vivien.

—Jo coincidí més amb García Márquez. Per una raó molt senzilla. Jo vivia al carrer d'Urgell, entre Londres i Buenos Aires. On viu ara en Vila Matas, davant mateix. Llavors, l'oficina de la senyora Carme Balcells, agent de Gabo, es trobava a la cantonada de Buenos Aires amb Urgell, i a la part de mar, tocant a la cantonada, hi havia el Fondo de Cultura Económica, de Mèxic. El majorista de l'editorial hi tenia l'oficina i el magatzem i allà més d'una vegada

hi vaig trobar en Gabo, que ja coneixia. Anàvem a prendre una copa a un bar del carrer d'Urgell, entre Buenos Aires i la plaça de Macià —que llavors era Calvo Sotelo—, que es deia La Tour. Ens hi preniem un *dry* Martini. Hi havia un barmen que era canari i era molt bo. Els canaris acostumen a ser-ho perquè hi van els anglesos d'una certa edat i tenen fama de saber preparar molt bé els còctels.

—Mai no vau dinar o sopar junts, amb el Gabo?

—Dinar, una vegada. En Manuel Ibáñez Escofet el va convidar a dinar en una casa d'estiueig que tenia a la vora de Vic. Hi va anar amb la seva dona, i també hi havia en Tísner, i potser algun noi del *Tele/Expres*, no ho recordo.

—Gabo i Tísner, que també treballava al *Tele/Expres*, s'havien conegut a Mèxic i s'hi havien fet amics.

—En efecte. Recordo que al dinar en Gabo gairebé no va parlar, o molt poc. Jo parlava molt més amb ell quan anàvem a prendre una copa i en aquell dinar el vaig trobar molt quietet. Li vaig preguntar a la dona què li passava i em va dir que el dia abans l'havien operat de fimosi i per això durant el dinar havia hagut d'anar dues o tres vegades al lavabo. En Gabo ja sabeu que vivia al carrer de Caponata, el mateix on vivia en Maurici Serrahima. I com que en Serrahima era un senyor, quan va saber que en Gabo havia llogat una torreta al carrer s'hi va presentar. Li va dir que també era escriptor. Fa molta gràcia: el senyor Maurici Serrahima oferint-se com a veí de barri per si necessitava res.

—Trobareu en Gabo i en Vargas Llosa, de nits, pels establiments de moda de la ciutat?

—En Vargas Llosa no anava al Boccaccio. Diu que hi va anar un dia. I en Gabo tampoc no l'hi vaig trobar mai. A les presentacions de llibres, sí, que llavors eren molt diferents d'ara. Perquè eren llibres de Seix & Barral i hi anava en Barral i en Gil de Biedma: tota aquesta colla. Penseu que l'editorial de l'Herralde —Anagrama— i Tusquets es van inaugurar juntes en una festa que es va fer al Price. El 69, em penso. Que és quan vaig fer l'article on va sortir per primera vegada l'expressió *Gauche Divine*. El Vargas Llosa, me'l trobava al Capsa quan hi havia alguna cosa de teatre que estava bé. Havia viscut a París i hi havia vist el teatre de Beckett i Ionesco i seguia el teatre. També te'l podies trobar tranquil·lament menjant al Flash Flash o al Giardinetto.

—Situem-nos al moment que García Márquez i Vargas Llosa vénen a Barcelona. Vargas Llosa té tres novel·les publicades, *La ciudad y los perros*, *La casa verde* i *Conversación en La Catedral*, però el seu cercle de lectors és encara reduït, atès que són novel·les denses, i encara no pot viure d'allò que li passa l'editor. Però *Cien años de soledad* causa un impacte excepcional. Tothom la llegeix i s'afanya a llegir els relats anteriors de l'escriptor colombià, convertit en estrella de la nit al dia, i en un home ric. Vargas Llosa l'adora i li dedica la seva tesi doctoral, publicada a Barcelona el 1971, quan hi viu.

—Un impacte impressionant, sí. No té a veure l'un cas amb l'altre. Quan García Márquez arriba és l'autor de *Cien años de soledad* i tothom parla d'aquest llibre. Vargas Llosa no té la força de García Márquez.

—García Márquez tria Barcelona per poder-hi escriure amb tranquil·litat, i Vargas Llosa perquè li ofereixen un sou.

—S'insisteix molt en el *boom* dels escriptors llatinoamericans de Barcelona i és veritat, però no oblidem que quan Vargas Llosa descobreix que és un autor americà és a París, no és

JORDI PLAY

Joan de Sagarra recorda la Barcelona que va conèixer García Márquez i Vargas Llosa, entre final dels anys 60 i mitjan anys 70.

a Barcelona. Borges, fins que no va a París, no era ningú. Això ho han d'entendre. L'avantatge amb en Vargas Llosa és que la senyora Balcells li diu: "Vine aquí i penca." I el paga. Però ell és escriptor, ja. Ha deixat de ser peruà per convertir-se en llatinoamericà quan a París coneix la gent de Gallimard. La consciència es produeix a París. I és perfectament comprensible. Perquè per a un llatinoamericà, sigui argentí, xilè o peruà, el pes de la cultura francesa —parlem dels 60— era molt més fort que Barcelona, que no sabien ni on era. Barcelona no tenia la força d'ara. A París hi havia el Cortázar. El Fuentes hi anava. I l'avantatge amb en Vargas Llosa és que en Barral, amb un premi important, aconsegueix que *La ciudad y los perros* passi la censura: li dona l'estocada d'escriptor. I aquí s'hi troba molt bé, perquè és amic dels Azúa i tota aquesta gent, gent que acostuma a anar sovint a París i sap què és Londres. Barcelona és un lloc de frontera. Si hagués anat a Madrid s'hauria trobat amb un ambient més provincià. Parlem de la Barcelona de la *Gauche Divine* i

del Barral. I del *Tele/eXprés*. Quan jo anava a Madrid, al pub Santa Bárbara, em demanaven: "Vostè és el senyor Sagarra, el del *Tele/eXprés*?" Barcelona tenia un pes, però respecte a Espanya i a Madrid. Respecte a París, res. A Lima el senyor Vargas Llosa mama cultura francesa; no llegeix *Ínsula*.

—**Vargas Llosa, a diferència de García Márquez, no es va interessar gens per la cultura catalana, a excepció de l'elogi que fa del Tirant.**

—El fet que hagi firmat aquest manifest de la llengua, on es queixen perquè s'han de retolar els negocis en català i perquè certs senyors han d'aprendre el català per fer el seu ofici, ho lligo amb el següent: quan arriba, ve de París i a París tothom parla francès, i no té cap problema perquè el parla. Allà no hi ha cap problema com els que tenim aquí. I quan aquí sent parlar català suposo que s'ho devia prendre exactament com si fos a Itàlia i veiés unes persones parlant milanès, sicilià o napolità. I llavors tota la gent que veia en aquella època, que són els Azúa, la gent de Barral i tot això, tampoc no era cultura catalana.

Quan en Vargas Llosa arriba es troba un seguit de gent que són els mateixos d'ara. El meu amic i cosí, el senyor Vila Matas, té una gran curiositat i li encanten els contes de Sergi Pàmies (perquè, a més, són amics i han treballat junts a *El País* una temporada). En canvi, té uns altres amics que no llegeixen ni un llibre en català i que, a més, se'n foten. I difícilment acceptarien que en Pàmies —com en Monzó— és un dels millors narradors d'Espanya. Vargas Llosa va caure en aquest món, que és un món. No té res a veure la Barcelona que va conèixer amb la d'ara, però els que va conèixer encara són aquí.

—**Gabriel García Márquez va escriure que *La plaça del Diamant* era la millor novel·la apareguda a Espanya després de la guerra. I recordem la influència que va tenir en la seva formació, a Colòmbia, Ramon Vinyes, el "sabio catalán" de *Cien años*.**

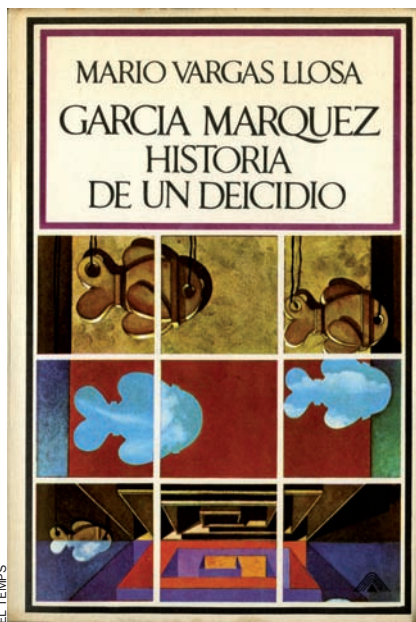
—Llegia Rodoreda i és prou intel·ligent per a saber què tenia entre les mans. Si va llegir *La plaça del Diamant* és perquè l'hi devia passar en Tisner o algun amic.

Parelles dels escriptors del boom, en una nit barcelonina, a principis dels 70. D'esquerra a dreta, Vargas Llosa i la seva esposa, Patricia; Mercedes, esposa de García Márquez; José Donoso i la seva esposa, María Pilar Serrano; i García Márquez.

—**Barcelona ha estat justa amb el boom llatinoamericà?**

—Durant els trenta anys de Pujol es va intentar amagar que la Barcelona d'aquells anys havia estat la de García Márquez, Vargas Llosa, José Donoso, Jorge Edwards i Sergio Pitoll, i això té un pes. Hi ha, com deia en Manolo [Vázquez Montalbán], moltes barcelones i la del boom n'és una. Tot això de la immersió lingüística està molt bé, però al mateix temps hem de potenciar aquesta altra realitat de Barcelona. Un cas. Al Marsé, que era a les llistes del Nobel i és un referent de Barcelona a través dels idiomes a què ha estat traduït, que són una pila —la seva novel·la sempre és Barcelona—, i que té una carrera molt semblant a la de Vargas Llosa, pels premis rebuts, li donen el Cervantes, el més important de les lletres en llengua espanyola. Vaig anar-hi el dia que l'hi van donar, a Alcalá de Henares. Hi havia el rei i la reina, el Zapatero i la dona, la ministra González Sinde, a més de rectors d'universitat i acadèmics. I com que Alcalá de Henares és de la comunitat de Madrid, hi havia aquesta dona tan empenyadora de l'Esperanza Aguirre. Hi eren tots. Ara, no hi havia ningú de la Generalitat. Ni de l'Ajuntament de Barcelona. Ni un. I perdona. L'Ajuntament, socialista, i la Generalitat, del tripartit. Quan Marsé rep el premi Rulfo era l'època de Pujol. Mai ni la més

Coberta del llibre que Vargas Llosa dedica a García Márquez. En trencar-se l'amistat entre tots dos, no el va voler reeditar, fins fa poc.

punyetera felicitació, ni una carteta, allò que es fa. Això va així.

—**Amb García Márquez parlàveu d'algunes qüestions determinades?**

—Una mica de llibres. També de política, com feia tothom. Tampoc no eren grans converses. És que ens trobàvem per casualitat. La mitja hora, tres quarts, que trigaves a prendre un parell de martinis. Quan la gent es va tancar a Montserrat, una colla anàvem a recollir firmes d'aquelles per allò

del procés de Burgos. Amb en Víctor Mora vam anar a casa d'en Gabo i molt amablement ens va dir que no, perquè no podia immiscir-se en qüestions "del país". En canvi, en Vargas Llosa va anar a Montserrat. No necessàriament feien pinya, aquesta gent. Es coneixien, però cadascú anava a la seva.

—**Penseu que Barcelona els va ser de profit?**

—Tant en Gabo com en Vargas Llosa van tenir la sort d'arribar a Barcelona en el moment que van arribar, perquè els van tractar molt bé. I comprenc que estiguessin molt contents perquè es van trobar, penso, millor que a París, perquè París és més protocol·lari i van més per feina. Barcelona era molt agradable. És una ciutat mediterrània. Podien anar al jazz, al teatre, a fer una copa. La gent vivia de nit. La gent sortia. La Rambla no era com és ara. Feies una altra mena de vida. I ja hi havia els cinemes d'art i assaig. No té res a veure l'experiència de Gabo i Vargas Llosa amb un cas tristíssim —i és una figura extraordinària—: la del pobre escriptor que vivia a Blanes i s'ho passava molt malament des del punt de vista econòmic; i que avui dia, un cop mort, la gent més important del món el llegeix i als Estats Units és un boom extraordinari. Per a mi és el gran escriptor. Em refereixo a Roberto Bolaño. Tinc una gran simpatia pel Vargas Llosa, que he llegit —els primers llibres, a mesura que anaven sortint. I li he seguit els articles, que me'ls trobo també en italià i francès. El personatge m'agrada. En Gabo és una mica més retorçat. M'agrada com a escriptor. Però l'efecte que em va fer el de Blanes no me'l van fer aquells dos. Trobo que tant en Gabo com en Vargas Llosa són nobels perfectes. Ara, sap molt greu que aquest noi morís a cinquanta anys. Si amb el temps no li haguessin donat el Nobel em sabia tan greu com que no l'hi donessin a Borges, que és el que se'l mereixia. El primer de tots. Més que l'Octavio Paz, com et pots imaginar, que també se'l mereix.

—**Curiosament, García Márquez s'equivoca a Barcelona amb *El otoño del patriarca*, quan vol fer foc nou després de *Cien años*, perquè sap que no el superarà i pensa que cal canviar d'estil. A Barcelona tothom parla de si el podrà superar. Serrrahima ho constata al seu diari. Per sort, s'ado-**

narà de l'error i tornarà al seu estil de sempre, sense estar sotmès a la presó d'haver de superar el *Cien años*.

—És curiós, sí. I a més, estava molt obsessionat amb la novel·la. Quan vam anar a dinar amb Ibáñez Escofet, en parlava. Ens parlava dels dictadors i ens feia parlar de Franco.

—Tinc una petita anècdota personal que revela com era el Gabo de Barcelona. Un Sant Jordi, la llibreria del Drugstore del passeig de Gràcia va convocar els escriptors llatinoamericans a les dotze de la nit del dia 22, i en aquella hora els vaig trobar a l'entrada. Vaig agafar un exemplar del *Cien años* de la llibreria i vaig dir-li si me'l podia signar. Va estar uns segons mirant-me fixament, molt seriós. Finalment, ho va fer. Es va limitar a signar-lo, sense dir-me res. Amb cara molt seriosa.

—Ja lliga. Molt propi d'ell. Personalment, entre en Gabo i en Vargas Llosa el més simpàtic era en Vargas Llosa. En Gabo és en Gabo ja quan arriba aquí. És un personatge. Si parles amb gent, et dirà que en Vargas Llosa era encantador, molt cordial, i que ballava molt bé el pas-doble amb la senyora d'en Marsé. Ara, a en Gabo jo li vaig caure simpàtic perquè sabia perfectament que no hi havia cap diari com el *Tele/Exprés*. Tot *cristo* hi escrivia: els Manolos, els Trías, els Barnils, el Moix, Giménez Frontín... i això li feia gràcia. I a més li vaig dedicar un article que parla del Floquet de Neu que un dia s'escaparà com una mena de King Kong i es venjarà dels *caponetenses*, que són la gent que viuen al carrer de Caponata i que són els veïns de García Márquez. L'article va dirigit a ell, i li va fer molta gràcia que el fiqués en un article amb Floquet de Neu.

—Caldria recordar els autors del boom d'alguna manera?

—I tant! En un moment van coincidir dos premis Nobel, i no s'ha ni recordat. Ni un carrer ni una punyetera plaqueta. I resulta que el senyor Genet i el senyor Pieyre de Mandiargues, en tenen. Que em sembla bé. Són trumfos de Barcelona i formen part de la memòria d'aquesta ciutat. El senyor Permanyer va aconseguir les places Genet i Pieyre de Mandiargues. S'ho va inventar en Permanyer. Sense ell, no hi serien.

Lluís Bonada

Vcentenari

EXPOSICIONS • SIMPOSI • COMMEMORACIONS

DEL 22 D'OCTUBRE AL 12 DE DESEMBRE

Exposició "La imatge actual dels Borja. Mostra Collectiva d'Art Contemporani".

Inauguració 20 hores

Sala Municipal d'Exposicions Coll Alas (fins al 12 de desembre).

Amb obres de Manolo Boix, Carmen Calvo, Antonio de Felipe o Antoni Tàpies, entre d'altres.

25, 26, 27 D'OCTUBRE I 4 I 5 DE NOVEMBRE

Simposi Internacional Francesc de Borja. Home del Renaixement. Sant del Barroc.

Casa de Cultura Marqués de González de Quirós de Gandia i Institut Internacional d'Estudis Borgians de València.

28 D'OCTUBRE

Gandia commemora el naixement de Francesc de Borja.

Solemne missa a la Col·legiata de Gandia i representació de la Visitatio Sepulchri al Palau Ducal i Castell de focs d'artifici.

DEL 4 DE NOVEMBRE AL 9 DE GENER

Inauguració 20 hores.

Casa de Cultura Marqués de González de Quirós (fins al 9 de gener).

Amb obres d' El Greco, Zurbarán, Murillo i Ribera, entre d'altres.

AJUNTAMENT DE GANDIA

